

Управління культури і туризму
Харківської обласної державної адміністрації
Харківська обласна універсальна наукова бібліотека

**«Сніжний барс» або
Прогулянки по вертикалі**

(Легендарному альпіністу Сергію Бершову – 70)

Біобібліографічний посібник

**Харків ХОУНБ
2017**

УДК 796/799

ББК 91,9 : 75.82 (4 Укр – 4 Хар)

С 53

«Сніжний барс» або Прогулянки по вертикалі : (Легендарному альпіністу Сергію Бершову – 70) [Текст] : біобібліогр. посібник / Упр. культури і туризму Харків. облдержадмін., Харків. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. Н.І.Грайворонська. – Харків : ХОУНБ, 2017. – 58 с.

Видання містить довідкову та бібліографічну інформацію про життєвий шлях сучасного харківського альпініста, заслуженого майстра спорту, тренера збірної України з альпінізму, майстра спорту міжнародного класу, триразового підкорювача Евересту, «Сніжного барса», віце-президента Федерації альпінізму і скелелазіння Харківської області, почесного громадянина Харкова Сергія Ігоровича Бершова.

Посібник розрахований на краєзнавців, спортсменів а також усіх, кого цікавить історія та розвиток альпінізму та скелелазіння на Харківщині.

Укладач
Редактори
Комп'ютерний набір
Комп'ютерна верстка
Відповідальний за випуск

Н.І. Грайворонська
Л.І. Єпішева, О.М. Травіна
Н.І. Грайворонська
Л.М. Конопля
Л.О. Сашкова

Передмова

Біобібліографічний посібник присвячено Сергію Ігоровичу Бершову, відомому українському альпіністу, заслуженому майстру спорту зі скелелазіння та альпінізму, тренеру збірної України з альпінізму, майстру спорту міжнародного класу, триразовому підкорювачу Евересту, підкорювачу семи гімалайських восьмитисячників, 16-кратному чемпіону і призеру чемпіонатів СРСР з альпінізму і скелелазіння, доценту Харківської державної академії фізичної культури, почесному громадянину Харкова.

С.І.Бершов – один з лідерів у сучасному українському та світовому альпінізмі, віце-президент Харківської обласної федерації альпінізму і скелелазіння, президент Харківського обласного клубу альпіністів. Як старший тренер він брав участь у підготовці п'яти Гімалайських експедицій, активний учасник національної програми «Прапор України на вершинах світу». Багато з прокладених ним маршрутів досі не пройдені іншими альпіністами.

Видання підготовлено за фондами Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки та ресурсами мережі Internet, є спробою систематизувати життєпис спортсмена, а також зібрати бібліографічні відомості про його життя і діяльність за період з 1965 р. по березень 2017 р. та про його творчий доробок і публікації.

Фактографічну інформацію у посібнику представлено у довідковій частині **«Альпінізм – це не спорт, це спосіб життя»** (основні дати життя, спортивних досягнень та творчості Сергія Бершова) та у статті **«Вище гір – тільки люди, які їх підкорюють»**.

Складений бібліографічний покажчик містить відомості про науково-популярну, довідкову, інформаційно-бібліографічну, художню літературу, статті із журналів, газет та електронні ресурси.

Виявлений масив бібліографічної інформації згруповано за розділами та підрозділами:

1. Гірські та літературні вершини С.Бершова

–1.1 Література про життя і творчий шлях

–1.2 Бесіди, інтерв'ю з С.І.Бершовим

2. «Мало подняться на вершину – надо еще с нее спуститься»

–2.1 Книги С.Бершова

–2.2 Статті і нариси С.Бершова

Матеріал розташовано за абеткою авторів та назв документів.

Бібліографічний опис здійснено за чинними в Україні стандартами. При необхідності опис супроводжується довідковими анотаціями. Документи, не опрацьовані de visu, позначено астериском (*); у деяких випадках подається неповний опис.

Пошукові можливості посібника розширюють іменний, географічний допоміжні покажчики, «Додатки», «Зміст», а також застосовано систему посилань на відповідні номери бібліографічних записів.

Альпінізм – це не спорт, це спосіб життя

(основні дати життя, спортивних досягнень та творчості
Сергія Бершова)

*«Горовосходитель – плененный ангелами путник,
идуций опасными тропами и никогда
не принадлежащий самому себе»*

Мирон Хергиани

- 1947,
31 березня – Народився у с. Біла Глина Свердловської області (Росія)
- 1948 – Сім'я переїхала у Мерефу під Харків
- 1965 – Перше сходження здійснив на Кавказі на в. Bia-Tau (3820 м); перший інструктор Ж.Катрич
- 1968 – Траверс в. Ушба (одна з вершин Великого Кавказу, Грузія)
- 1969 – Закінчив Харківську міську школу інструкторів з альпінізму
 - Бронзовий призер чемпіонату СРСР у багатоборстві
- 1971 – Отримав звання «Майстер спорту з скелелазіння»
 - Чемпіон СРСР (у зв'язці з О.Москальцовим)
 - Чемпіон Кавказу в індивідуальному скелелазінні
- 1972 – Член збірних команд України та СРСР з альпінізму і спортивного скелелазіння
- 1973 – Отримав звання «Майстер спорту з альпінізму»
 - Чемпіон СРСР з альпінізму в технічному і скельному класах

- Першосходження на п. Шатер (Шпиль), Памір
- Сходження на п. Гран Капуцин, італійські Альпи
- 1974
 - «Домбайські зв'язки», чемпіон (у зв'язці з В.Антіповим)
 - Вдруге став чемпіоном СРСР з альпінізму в технічному і скельному класах
 - Чемпіон ВЦРПС в індивідуальному лазінні (80-метрова траса)
 - Першосходження на п. Гранатовий, Ішкашімський хребет, Памір
- 1975
 - Сходження на скелі Йосеміті, США (перший з радянських альпіністів)
 - Сходження на скелю Ель-Капітан за маршрутом «Салате», США
- 1976
 - Чемпіон ВЦРПС (у зв'язці з В.Пилипенком)
 - Сходження на п. «Свободная Корея» за маршрутом Беззубкіна, Тянь-Шань
- 1977
 - Міжнародні змагання в Польщі: 1-е місце в індивідуальному лазінні; 1-е місце (у зв'язці з Г.Василенком)
 - Чемпіонат СРСР: 2-е місце в парній гонці
- 1978
 - Сходження на п. Пті-Дрю у гірському масиві Монблан за маршрутом Хардінга, французькі Альпи
 - Сходження на п. «Московской Правды», Памір
- 1979
 - Чемпіонат СРСР: 2-е місце (у зв'язці з М.Туркевичем); 3-е місце у багатоборстві

- Першосходження на п. Островського по північно-східному гребеню, Памір
- Сходження на п. Енгельса за маршрутом Некрасова, Памір
- 1980
 - Першість ВЦРПС: 1-е місце (у зв'язці з М.Туркевичем)
 - Сходження на п. Леніна, Памір (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)
- 3 1981
 - Член штатної команди альпіністів Спорткомітету СРСР (після розпаду Радянського Союзу – член штатної команди альпіністів України і одночасно – її тренер)
 - Зайняв друге місце на чемпіонаті СРСР (у зв'язці з М.Туркевичем)
 - Сходження на п. Комунізму за маршрутом Кузьміна, Памір (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)
- 1982,
4 травня
 - Еверест (8848 м), першопроходження південно-західної стіни (новий маршрут з боку Непалу). **Перше у світовій практиці нічне сходження на Еверест** (у зв'язці з М.Туркевичем)
- 1982
 - Зайняв друге місце у Міжнародних змаганнях у зв'язці і третє – у багатоборстві
 - Удостоєний звання «Заслужений майстер спорту СРСР»
 - Удостоєний звання «Майстер спорту міжнародного класу»
 - Нагороджений орденом «Трудового Червоного Прапора»

- Удостоєний Почесного знаку ЦК ВЛКСМ «Спортивна доблесть»
- 1983 – Сходження на п. Корженевської за маршрутом Цейтліна, Памір (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)
- Сходження на п. Леніна, Памір (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)
- 1984 – Закінчив Київський державний інститут фізкультури
- Міжнародні змагання в Японії: 1-е місце в лазінні на швидкість і 1-е місце в лазінні на складність
- Сходження на в. Фудзіяма, найвища точка Японії
- 1985 – Обраний головою Харківської федерації альпінізму
- Вийшла друком книга «Шаги по вертикали», (написана у співавторстві з Олександром Парахонею)
- 1986 – Втретє став чемпіоном СРСР з альпінізму в технічному і скельному класах
- Сходження на в. Ушба Південна за маршрутом Мишляєва, Кавказ
- 1987 – Сходження на п. Корженевської, Памір (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)
- Сходження на п. Комунізму через перевал Хохлова, Памір (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)
- 1988 – Сходження на п. Перемоги через Важа Пшавела, Тянь-Шань (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)

- Траверс от п. Перемоги до п. «Воєнних топографів», Тянь-Шань
- Сходження на в. Асан за маршрутом Погорєлова, гірська система Паміро-Алай
- Нагороджений знаком «Сніжний барс» (член клубу «Сніжний барс»)
- 1989,
14 квітня – Першопроходження гори Канченджанга Південна (8491 м) у рамках підготовки траверсу масиву під час другої радянської експедиції, Гімалаї
- 1989,
1 травня – Траверс-першопроходження на всі чотири вершини гірського масиву Канченджанга за один день (друга радянська експедиція), Гімалаї
- 1989 – Сходження на п. Хан-Тенгри з півночі, Тянь-Шань (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)
- Нагороджений орденом «Дружби народів»
- Удостоєний Почесного знаку ЦК ВЛКСМ «Спортивна доблесть»
- 1990,
16 жовтня – Першопроходження Південної стіни Лхоцзе (8516 м, у зв'язці с В.Каратаєвим), Гімалаї, на кордоні Непалу і Китаю
- 1990 – Сходження на п. Корженевської за маршрутом Романова, Памір (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)
- Сходження на п. Комунізму за маршрутом Беззубкіна, Памір (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)
- Присвоєно почесне звання «Заслужений тренер України»
- 1990–1996 – Старший тренер штатної збірної команди України з альпінізму

- 1991 – Траверс восьмитисячнику Манаслу (8156 м), Гімалаї, Непал
- С.Бершов, І.Свергун, С.Макаров вперше встановили прапор Харкова у рамках програми «Прапор України на вершинах світу» (на в. Манаслу)
- Сходження на п. Леніна через в. «Роздільна», Памір (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)
- 1992 – Сходження на п. Хан-Тенгрі з південно-західної сторони, Тянь-Шань (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)
- Сходження на в. Ушба за маршрутом Мишлаєва, Кавказ
- Сходження на п. Гран Капудин, італійські Альпи
- Вийшла друком книга «Да обойдут тебя лавины» (співавторство з О.Парахонею)
- 1993 – Сходження на в. Ушба Південна за маршрутом Григоренко-Пригоди, Кавказ
- Сходження на п. Хан-Тенгрі, Тянь-Шань (один з 5-ти «семитисячників» СРСР)
- 1994 – Сходження на в. Дхаулагірі (8167 м), Гімалаї, Непал. Встановлено прапор Харкова у рамках програми «Прапор України на вершинах світу»
- 1995 – Сходження на в. Башкара за маршрутом Лівшиця, Кавказ
- Сходження на п. Щуровського за маршрутом Хергіані, Кавказ
- 1996, Сходження на в. Аннапурна (8091 м) по
20 південній стіні за маршрутом Бонінгтона (у зв'язці
листопада

з І.Свергуном), Гімалаї. Встановлено прапор Харкова у рамках програми «Прапор України на вершинах світу»

1996 – Сходження на в. Далар по північній стіні бастіону за маршрутом Варбуртона, Кавказ

– Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня

1997, 31 липня – Сходження на в. Нанга-Парбат (8125 м) за маршрутом Кінгстофера (у двійці з В.Терзиулом), Гімалаї. Встановлено прапор Харкова у рамках програми «Прапор України на вершинах світу»

1997 – Сходження на в. Аконкагуа (найвища вершина у світі за межами Азії), Анди, Аргентина. Встановлено прапор Харкова у рамках програми «Прапор України на вершинах світу»

1997–1999 – Спортсмен-інструктор

1998, 1 травня – Сходження на в. Шишабангма (8013 м) за класичним маршрутом (з О.Боковим та І.Свергуном), Гімалаї. Встановлено прапор Харкова у рамках програми «Прапор України на вершинах світу»

1999 – Сходження на в. Шхара за маршрутом Бланковського, найвища точка Грузії, Кавказ

– Нагороджений орденом «За мужність» II ступеня

2000, 17 травня Друге сходження на в. Еверест (8848 м), по північно-східному гребеню, Гімалаї (на вершині встановлені прапори Харкова й України)

2000 – Сходження на в. Домбай Головний за маршрутом Короткова, Кавказ

- Сходження на в. Домбай Східний за маршрутом Губанова, Кавказ
- Нагороджений медаллю «За видатний внесок у розвиток Кубані» II ступеня
- 2003 – Сходження на в. Мак-Кінлі (Деналі) в Кордильєрах, Аляска
- 2004, – Сходження на в. Чо-Ойю (8201 м), Гімалаї, на травень кордоні Непалу і Китаю
- С.Бершов та І.Свергун встановили прапор і герб Харкова на вершині Чо-Ойю
- 2004 – Удостоєний звання «Почесний громадянин міста Харкова»
- Лауреат регіонального рейтингу «Харків'янин року»
- 2005, Третє сходження на в. Еверест (8848), по 29 травня північно-східному гребеню (з І.Свергуном), Гімалаї
- 2007 Сходження на Хідден-пік (до 7800 м), у гірській системі Каракорум, на кордоні Китаю і Пакистану
- 2008 Сходження на Броуд-пік (до 7300 м), у гірському масиві Каракорум, на кордоні Китаю і Пакистану
- 2012 – Нагороджений знаком «Восходитель на Эверест»
- Вийшла друком книга «Южная стена Лхоцзе»
- 2017, Сходження на в. Аконкагуа (найвища вершина у лютий світі за межами Азії), Анди, Аргентина

Альпінізм – вид спорту, сходження на важкодоступні гірські вершини.

Термін «Альпінізм» походить від назви найвищої гірської системи Західної Європи – Альпи.

Виділяють альпійський і гімалайський стилі сходження.

Альпійський стиль – це послідовний підйом на вершину разом з усім спорядженням. Альпійський стиль полягає в максимально швидкому сходженні на вершину при мінімальному використанні альпіністського спорядження; передбачає відмову від провішування маршруту мотузковими перилами, створення системи стаціонарних проміжних таборів, використання кисневого обладнання.

Гімалайський стиль відрізняється попередньою підготовкою маршруту сходження, провішуванням страхувальних мотузок (перил), встановленням проміжних таборів, доставкою спорядження і кисню у ці табори, що передбачає багаторазові підйоми і спуски з табору в табір. Гімалайський стиль – це своєрідна облога гори, що займає іноді 2-3 місяці, але саме така тактика дозволила досягти вершин Евересту і інших восьмитисячників.

Восьмитисячники – назва гірських вершин світу, чия висота над рівнем моря перевищує 8000 метрів.

За даними на 2016 рік усі 14 восьмитисячників підкорили лише 32 альпініста (29 чоловіків і 3 жінки).

Цікаві факти:

Аннапурна – перший восьмитисячник, підкорений людиною (1950 р.), успішних сходжень на нього було менше, ніж на будь-який інший восьмитисячник, а смертність – найвища (37,91 %).

Шишабангма – найнижчий восьмитисячник, був підкорений пізніше всіх інших (1964 р.), так як знаходиться повністю на території закритого Тибетського автономного району Китаю.

Від підкорення першого восьмитисячника «Аннапурна» до останнього «Шишабангма» пройшло 14 років – в середньому 1 вершина у рік.

Вище гір – тільки люди, які їх підкорюють

*Не ради денег и заслуг,
И популярности дешевой
Надежно «связку» держит друг!
И в мире нет надежней рук,
Надежней рук, чем у Бершова!
Владлен Лисянский*

Історія розвитку альпінізму невелика – вона почалася лише наприкінці XVIII століття (8 серпня 1786 р.), коли вчений Мішель-Габріель Паккар з провідником Жаком Бальма здійснили сходження на найвищу вершину Альп – Монблан (4810 м).

У Росії перші сходження були здійснені на початку XIX століття. Професор фізики, доктор медицини Іоганн Фрідріх Паррот і вірменський письменник, етнограф Хачатур Абовян у 1829 р. зійшли на вершину Великий Арарат (5156 м), а кабардинець Кіллари Хашіров, провідник Ельбурської експедиції Академії наук, піднявся на найвищу вершину Кавказу – Ельбрус (5633 м). Потім цілий ряд сходжень на Кавказі зробили військові топографи, а також вчені та мандрівники. **Серед них був відомий альпініст, геодезист, гляціолог, етнограф, військовий топограф уродженець Харківської губернії Андрій Васильович Пастухов.** Андрій Пастухов був у XIX сторіччі рекордсменом з підкорення п'ятитисячників Малого та Великого Кавказу. Він першим із росіян підкорив вершину Кавказу Казбек і обидва піки Ельбрусу.

Поступово в Росії альпінізм набував характер масового виду спорту і в гірських походах з кожним роком брало участь все більше спортивної молоді великих міст країни.

Харківська секція була однією з найсильніших у Радянському Союзі і багато найвідоміших українських альпіністів родом з нашого міста.

Харків – одне із перших в СРСР міст і перше в Україні, де зародився альпінізм. Ініціатором його був Михайло Тимофійович Погребецький. У 1929 р. Михайло Погребецький організував першу українську експедицію в Центральний Тянь-Шань і на протязі кількох років очолив ще шість експедицій у цей район. Він згуртував навколо себе спортивну молодь. У 1931 р. були відкриті перші альпіністські табори.

Харків'яни організували свій табір біля схилів Ельбрусу (у верхів'ях річки Баксан). Тоді ж група харків'ян під керівництвом М.Погребецького зійшла на Хан-Тенгірі (6995 м), здійснивши таким чином, **перше висотне сходження в СРСР.**

На початку 1935 р. харків'яни організували перший зимовий виїзд на Гагринський хребет, а влітку здійснили першосходження на вершини Алтаю. У наступні роки кількість гірських секцій у місті швидко росла. Вони створювалися при заводах та інститутах, особливо діяльною була секція гірського туризму при харківському Будинку вчених.

У 1937 р. зі створенням добровільних спортивних товариств при Харківській обласній раді ДСТ «Наука» сформувалася найбільша і провідна гірська секція міста.

...Війна порушила багато планів ... багато альпіністів віддали життя за Батьківщину...

Але вже у 1949 р. Харківська секція альпінізму знову зміцніла, до її складу увійшли 12 низових секцій, які налічували 700 осіб; зросла кількість сходжень вищої категорії складності; харківські альпіністи ставали призерами всесоюзних змагань.

Харківська школа альпінізму завжди славилася своїми досвідченими спортсменами – разом з Москвою та Ленінградом Харків входив до трійки міст СРСР, що мали найсильніші команди альпіністів. За сходження на всі 5 вершин вище 7000 метрів, що знаходились на території СРСР, альпіністи отримували титул «Підкорювач найвищих вершин СРСР», що неофіційно називали «Сніжний барс». **В Україні мешкає 60 «Сніжних барсів», з них більше третини (21 альпініст) – у Харкові; з чотирьох жінок, які мають цей титул, дві – харків'янки.** Крім того, 30 наших земляків підкорили 11 з 14

світових «восьмитисячників». Таких результатів не має жодна школа альпіністів в Україні.

Зараз Харківська школа альпінізму широко відома не лише в Україні, а й за її межами. Серед сучасних відомих харківських альпіністів можна згадати чемпіонів світу зі скелелазіння Ольгу і Володимира Захарових, чемпіонку світу і Європи Олену Репко. **Але, мабуть, найвідомішим з усіх є світова легенда – Сергій Бершов, що тричі підкорив вершину Еверест, здійснив перше у світовій практиці нічне сходження на Еверест (у зв'язці з М.Туркевичем).** Крім цього, харківському альпіністу підкорилися ще не один десяток різноманітних висот, серед яких усі семитисячники СНД, за що Сергія Ігоровича було удостоєно звання «Підкорювач найвищих вершин СРСР». Сергій Бершов, мабуть, найтитулованіший харківський чи навіть український альпініст. У нього безліч нагород міжнародних, всесоюзних та всеукраїнських змагань з альпінізму і скелелазіння.

Сергій Бершов народився 31 березня 1947 р. в с. Біла Глина Свердловської області (Росія) в робітничій сім'ї. Його батько з України, мати з Курської області, а познайомилися вони під час війни, коли будували залізницю на Уралі.

Дитинство Сергій провів у невеличкому містечку Мерефа під Харковом, куди сім'я переїхала у 1948 р. Виріс він у багатодітній родині (5 братів та сестра). Сім'я жила у приватному секторі. Поруч ліс, річка Мжа, дітвора кожен день ганяла на велосипеді, так що зі здоров'ям проблем не було... Однак у 16 років у нього виявили проблеми з серцем (ревмокардит) і лікарі заборонили юнаку займатися спортом. Сергій вчинив по-своєму і став активним спортсменом, через десять років лікарі не знайшли у нього ніяких проблем.

З четвертого класу Сергій працював на місцевій селекційній станції. Ледь закінчивши сьомий клас, юнак почав працювати на заводі учнем електромонтера. Одночасно навчався у школі робітничої молоді. На заводі тоді культивувалися різноманітні види спорту: футбол, лижі, ковзани, легка атлетика, туризм.

Майже одночасно з С.Бершовим прийшов на завод випускник Харківського політехнічного інституту Володимир Йосипович Поберезовський. Захоплений альпінізмом спортсмен одразу організував на заводі ще одну секцію – альпіністську. Віл, як альпіністи звали тренера, вводив заводських хлопчаків не тільки у світ альпінізму і скелелазіння, а також у доросле життя. Тому що крім гір, сходжень, змагань і тренувань у житті В.Поберезовського було ще багато цікавого – робота, друзі, книги. Отримувати погані оцінки було соромно, «адже альпінізм – спорт інтелектуалів». «Ти не читав Хемінгуея (Джека Лондона, Стругацьких)?», – кинута мимохідь фраза тренера змушувала мчати до бібліотеки, налягати на підручники у вечірній школі. У Віла хлопчаків переймали й ставлення до життя, вчилися не ховатися за чужі спина, досягали закони товариства.

Нині перший учитель і тренер проживає в Австралії, але він підтримує дружні відносини із Сергієм Ігоровичем.

Потім були й інші тренери – Анатолій Спесивцев та Юрій Григоренко-Пригода.

У Харкові немає гір для тренувань, тому ази скелелазіння пізнавали на старих цегляних стінах, на руїнах крематорію, на східній стіні стадіону «Металіст», виїжджали в кам'яний кар'єр.

Перші скелі, які побачив Сергій, – це був Таромський гранітний кар'єр біля Дніпропетровська (Дніпро), куди хлопці виїхали на тренування та змагання у 1965 р. Він пишався досягнутими там успіхами і дуже радів поїздці на першість Харкова, яка проводилася на Південному березі Криму, на знаменитій дев'яностометровій скелі Хрестовій в Ореанді.

У цьому ж році в альптаборі «Ельбрус» хлопець виконав нормативи на значок «Альпініст СРСР».

Перше гірське сходження він здійснив на Кавказі у 1965 р. на вершину Віа-Тау (3820 м).

У 1969 р. Сергій Бершов закінчив Харківську міську школу інструкторів з альпінізму і почав працювати інструктором в альптаборі на Кавказі.

У 1971 р. уперше в своєму житті виборює звання чемпіона СРСР.

Він працює інструктором і очолює експедиції, бере участь у всесоюзних змаганнях, кілька разів стає чемпіоном СРСР і Кавказу з альпінізму в технічному і скельному класах, будучи членом збірної команди України з альпінізму і спортивного скелелазіння, успішно виступає за кордоном.

У 1974 р. під каменепадом загинула дружина Тамара і він залишився удвох з чотирирічним сином. С.Бершов змінив декілька професій. Він працював електриком, оволодів професію маляр-висотника: фарбував нові заводські корпуси, труби, радіо- і телеретранслятори, водонапірні башти. Навіть були думки зовсім залишити альпінізм. Але мрії про гори перемогли!

Згодом він став інструктором спортивного клубу ХТЗ та подолав найскладніші у світі маршрути – стіну піка Бонанза та Ель-Капітан у США, Гран Капуцин та Пті-Дрю в Альпах, підкорив кілька семитисячників.

Історія підкорення Йосемітської долини, «американського вертикального раю» (штат Каліфорнія, США), починається у 1875 р.

Зараз це найбільший центр скелелазіння у світі, тут збираються відомі професіонали, щоб підкорювати високі прямовисні скелі.

Радянські альпіністи побували тут тільки у 1975 р. І саме харків'янин Сергій Бершов став одним з перших радянських

альпіністів, що піднявся на важкодоступні скелі у Йосемітській долині.

Одна з найбільших за величиною гірських вершин на території Національного парку «Йосеміті» та найпривабливіша для альпіністів – це Ель-Капітан. Специфічна особливість Ель-Капітана –

найрізноманітніші щілини: короткі і довгі, вузькі, в яких насилу вміщається долоня; і широкі, що вміщають людину. І всі вони однаково гладенькі, ніби відшліфовані.

Сергій Ігорович йшов першим під час проходження маршруту «Салате» на скелях Ель-Капітан радянськими спортсменами. Маршрут являє собою трьохсотметровий схил, над яким нависає стіна (крута плита, градусів сімдесят п'ять, гладка до глянцевої, слизька як лід). Кожен сантиметр цієї вертикалі вартий багатьох кілометрів рівнини. І цей маршрут ускладнюється тим, що на ньому немає води. Багато років тому С.Бершов в інтерв'ю сказав, що вважає Ель-Капітан з її гранітним схилом головною вершиною свого життя, крім надскладної Лхоцзе.

Потім були міжнародні змагання у Польщі (1977, виборів золото), перемоги у чемпіонатах СРСР (1977, 1979, 1981), першість ВЦРПС (1976, 1980), сходження у Памірі, Тянь-Шані, Альпах.

З 1981 р. Сергій Ігорович Бершов – член штатної команди альпіністів Спорткомітету СРСР. А після розпаду Радянського Союзу, він став членом штатної команди альпіністів України і одночасно – її тренером.

Усього на Землі налічується 14 гір, висота яких перевищує 8 тисяч метрів. Вони знаходяться в Центральній Азії на території Непалу, Китаю, Тибету, Індії, Пакистану і утворюють, так звану, «Корону світу».

10 восьмитисячників розташовані в Гімалаях, 4 – у гірській системі Каракорум (Чогори, Хідден-пік, Броуд-пік, Гашербрум II).

Підкорити всі 14 вершин – мрія кожного альпініста. Одна з цих вершин – Еверест.

Еверест – це європейська назва найвищої вершини земної кулі **Джомолунгми**. «Божественна» так перекладається назва з тибетської мови, а з непальської – «Вершина неба». Її висота становить 8848,43 м.

Вершина Евересту – це півтораметровий сніговий гребінь шириною в 6-8 метрів. Довгий час вона вважалася неприступною для людини. Численні експедиції закінчувалися трагічно. До середини ХХ століття при спробах підкорення гори загинуло понад 160 людей (за статистикою на схилах Евересту гине кожен п'ятий).

У 1953 р. міф про неприступність вершини був спростований: новозеландець Едмунд Хілларі і непальський шерп (носій) Норгей Тенцинг піднялися на вершину і повернулися живими. Після того, як новина облетіла світ, почався «Гімалайський бум».

На відміну від інших країн, Радянський Союз почав відправляти свої загони в Гімалаї досить пізно, тільки у 1982 році. До цього вітчизняні альпіністи підкорювали лише семитисячники (найвищим з яких був пік Комунізму – 7495 м у Таджикистані). Однак, незважаючи на це, перше сходження радянських альпіністів на Еверест стало історичним.

Серед одинадцяти учасників експедиції був С.Бершов.

Підкорення Евересту було присвячено 60-річчю утворення Радянської держави й тому ординарний маршрут на гору, так звана класика, тут не підходив. Необхідно було обрати маршрут, про який заговорив би увесь світ. Прийняли рішення підніматися новим неходженим шляхом (по контрфорсу південно-західної стіни з виходом на західний гребінь з боку Непалу).

До штурму збірна команда альпіністів готувалася в Гімалаях майже місяць. Облаштовували табори на проміжних висотах, проходили навішані попередньою парою мотузки і прокладали новий шлях. За день вдавалося подолати 40-60 метрів. Мороз нижче 30 градусів, сильний вітер, сніг.

На вершину піднімалися парами. Сергій Бершов та Михайло Туркевич повинні були йти вранці **5 травня** після повернення попередньої пари. Але ввечері отримали сигнал лиха: «двійка» альпіністів, що вдень піднялася на вершину, просила про допомогу (Володимир Балибердін і Едуард Мисловський вже спускалися з гори, коли у них закінчився кисень).

Назустріч альпіністам відправився С.Бершов у зв'язці з М.Туркевичем.

«Двійки» зустрілися на висоті 8750 метрів. Передали кисневі балони і маски потерпілим, надали необхідну допомогу. Переконалися, що товариші зможуть самі спуститися до табору.

До вершини залишалося зовсім небагато... Отримавши дозвіл, С.Бершов і М.Туркевич уже в темряві вирушили підкорювати вершину. Мороз прихоплював пальці рук і ніг. Альпіністи наосліп полізли по засніжених скелях, страхуючи один одного. «Коли зійшли на вершину сил на емоції вже не було. Як доказ нашого перебування там, ми залишили порожній кисневий балон і вимпел донецького клубу альпіністів, на який я прикріпив значок з гербом Харкова», – розповів в одному з інтерв'ю Сергій Ігорович. Сфотографувалися. Опівночі наздогнали товаришів, які повільно спускалися з гори. У одного з них почалася гірська хвороба, були обморожені руки і ноги. Тому далі спускали їх на мотузках. Сергій віддав свій кисень. Тільки вранці усі дісталися до базового табору.

Це перше й на сьогодні єдине нічне сходження на Еверест.

Існує декілька маршрутів, за якими альпіністи можуть потрапити на вершину, але **цей маршрут досі вважають найскладнішим з пройдених. І повторити його поки нікому не вдалося.** Одна з основних труднощів – довгі ділянки п'ятої категорії складності на висотах вище 8000 м.

*Бершов і Туркевич після нічного сходження*¹*

*1 Бершов С. Ночной визит к богине : [страницы путевого дневника] / С.Бершов // Эверест-82 / под ред. Ю.Роста. – Москва : ФиС, 1984

За підсумками роботи першої радянської гімалайської експедиції Сергію Бершову, як і іншим членам команди, було присвоєно звання «Заслужений майстер спорту» і «Майстер спорту міжнародного класу». А сам альпініст був ще й нагороджений орденом «Трудового Червоного прапора».

У 1984 р. С.Бершов закінчив Київський інститут фізкультури. Працював інструктором в обласному спортивному комітеті. Він став дуже відомим скелелазом, альпіністом і лижником.

У 1985 р. його обрали головою Харківської федерації альпінізму. Вийшла друком його перша книга «Шаги по вертикалі», написана у співавторстві з О.Парахонею.

У 1988 р. одержав звання «Підкорювач найвищих вершин СРСР», що неофіційно називають «Сніжний барс» (за сходження на усі 5 вершин вище 7000 метрів, що знаходились на території країни: пік Комунізму, пік Перемоги, пік Леніна, пік Корженевської і пік Хан-Тенгри).

Незважаючи на те, що Еверест (Джомолунгма) є найвищою горою у світі, сходження на неї не найскладніше, є більш важкі й небезпечні вершини. Наприклад, **третій за висотою** восьмитисячник світу – Канченджанга (8586 м), імовірність смертності на якому становить 22 відсотки.

Гірський масив Канченджанга має п'ять вершин, чотири з яких сягають понад 8000 метрів.

«Скарби великих снігів» так перекладається назва Канченджанга. Це священна для непальців і індійців гора.

У 1989 р. під час другої радянської експедиції С.Бершов установив **новий світовий рекорд – підкорення траверсом усіх чотирьох восьмитисячних вершин цього масиву.**

Спортивний склад цієї Гімалайської експедиції включав 22 альпініста, які зробили рекордну кількість сходжень на різні вершини Канченджанги.

4 березня були встановлені перші намети базового табору (5500 м) для акліматизації. Розбились на групи.

П'ятірка С.Бершова встановила табір на висоті 6150 м.

На Великий терасі (7200 м) організували опорний табір.

У базовому таборі перед траверсом

С.Бершов брав участь у розвідці шляху, організації проміжних таборів і піднявся на Південну вершину Канченджанги (8491 м) – першопроходження в рамках підготовки траверсу всього масиву. Були визначені групи, які підуть на траверс.

1 травня п'ятірка – С.Бершов, М.Туркевич, Є.Виноградський, О.Погорєлов, А.Букреєв – здійснює траверс-першопроходження Канченджанга Ялунг-Канг (8505 м) – Канченджанга Головна (8586 м) – Канченджанга Середня (8478 м) – Канченджанга Південна (8491 м).

Траверс усіх 4-х вершин був пройдений за один день. До сьогоднішнього дня цей рекорд нікому повторити не вдалося.

За мужність і героїзм при підкоренні Канченджанги Сергій Бершов був нагороджений орденом «Дружби народів». Він також був названий у десятці кращих альпіністів 1989 року.

І зовсім сенсаційне сходження здійснено С.Бершовим у 1990 році на гору Лхоцзе, яка знаходиться всього в трьох кілометрах від Евересту.

Лхоцзе (8516 м) – **четвертий по висоті** восьмитисячник світу; входить до складу Національного парку Сагарматха (Непал). Гора має форму тригранної піраміди. У перекладі з тибетської «Лхоцзе» означає «Південна гора».

Цей восьмитисячник трохи нижче Евересту, але набагато складніше технічно. Іє на Лхоцзе абсолютно неприступна стіна: вертикальна скеля, без жодних стежок – Південна. Цю стіну безуспішно намагалися пройти багато визначних альпіністів світу (було здійснено 8 експедицій). Від неї відступив навіть легендарний італійський альпініст Рейнхольд Месснер. Він двічі (у 1975 і 1989 рр.) намагався пройти по цьому маршруту – і зі збіркою світу, і зі збіркою Європи, але не зміг. Обидва рази піднявся лише до висоти 7500 м. Тоді, у 1989 році, він сказав: «Стіна Лхоцзе – не просто сходження на восьмитисячник, а кульмінація альпінізму». Звідси, за рік до сходження С.Бершова, зірвався у прірву з висоти 8350 м видатний польський альпініст Єжи Кукучка.

Для сходження набрали сильну команду, до якої ввійшли спортсмени-універсали: висотники, скелелазы, технарі. Це була третя і остання збірна команда СРСР, найсильніша.

Сходження далось дуже важко. **Із 17 членів експедиції** (серед яких було і п'ятеро харків'ян) **на вершину піднялися тільки двоє – Сергій Бершов і Володимир Каратаєв**. Але свою перемогу вони називають винятково командним досягненням.

Це було унікальне сходження – позамежна складність маршруту та важкі погодні умови (шторм вершини тривав цілий місяць за умов, коли стовпчик термометра вночі опускався до 30-градусної відмітки, а на голову постійно обрушувалися снігові лавини та «дош» із крижаного граду); починаючи з 6000 м і до вершини, не було ділянок простіше 5-ї категорії складності, а ділянка на висоті 7500–8100 м нагадувала суцільні навісні скелі.

Для зручності проходження маршруту учасників команди розбили на чотири групи, які по чергову прокладали шлях і встановлювали проміжні табори.

Уся команда вийшла на висоту 8000 м. М.Туркевич, Г.Копійка, О.Погорелов та В.Хітріков ще встановили проміжний табір на висоті 8100 м.

...16 жовтня, вже у сутінках С.Бершов у зв'язці з В.Каратаєвим піднялися на вершину Лхоцзе. Кисню у них вистачило лише на чотири години, решту часу альпіністи йшли без масок. Підйом був дуже складний, а спуск завжди дається важче.

Ще на гребні Бершов загубив рукавицю, як потім з'ясувалося, Каратаєв теж і обидва рятувалися запасними рукавичками. Під час спуску Каратаєв загубив ще й альпіністську кішку і далі йшов в одній; весь час він скаржився, що важко дихати. Без допомоги товаришів альпіністам було б складно: підкорювачі вершини без кисню всю ніч спускалися до штурмового табору, а В.Каратаєв через важке обмороження вже не міг йти самостійно. Їм на допомогу прийшли М.Туркевич і Г.Копійка. «Три дні ми спускалися вниз, і Володимир міг тільки долонями притримувати мотузку. Ми допомагали йому перестібати карабіни. І коли ми спустилися і підійшла група підтримки, Каратаєв впав на землю і далі його несли на носилках», – згадує Сергій Бершов. Після цього сходження В.Каратаєв втратив всі пальці на руках і ногах. Потім довгих п'ять років альпініст фактично жив по лікарнях, де йому спочатку рятували життя, а згодом, харківські лікарі змогли наростити на обрубаних долонях щось на зразок напівпальців.

Це сходження Бершова – Каратаєва стало одним із найвищих спортивних досягнень світового альпінізму. Рейнхольд Месснер (першим у світі підкорив усі 14 восьмитисячники планети) назвав цей подвиг «сходженням ХХІ століття». Повторити цей найскладніший у світі високогірний маршрут доки нікому не вдалося.

Усі три сходження: Еверест (південно-західна стіна, єдине в історії нічне сходження), **Канченджанга** (одноденний траверс чотирьох восьмитисячних вершин), **Лхоцзе** (Південна стіна) – вже історія, але **ці маршрути досі (2017 р.) ніхто не повторив!**

Хоча спроби були: на Еверест з південного заходу намагалися зійти ще кілька експедицій. Вони навіть знали, що у другому (проміжному) таборі є десятка три кисневих балонів. Але альпіністи підходили до табору на висоті 7400 м – і поверталися. І на південну стіну Лхоцзе були організовані дві корейські експедиції, причому по більш простому, так званому «слов'янському» маршруту, як ходив Р.Месснер. Результат – два смертельних випадки.

У 1994 р. С.Бершов був старшим тренером української експедиції на **Дхаулагірі** (8167 м), Гімалаї.

Назва у перекладі з санскриту означає «Біла гора».

Дхаулагірі – головна вершина гірського масиву, **сьомий за висотою** восьмитисячник світу. В цілому гора має округлу форму з чотирма основними стінами і своєю формою нагадує чотиригранну піраміду.

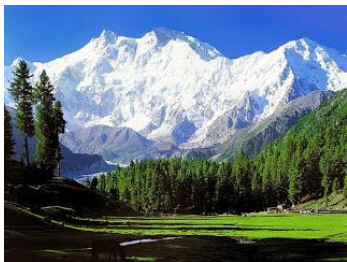
Під керівництвом С.Бершова на вершину (крім досвідчених спортсменів) класичним шляхом піднялися п'ять молодих альпіністів.

20 листопада 1996 р. Сергій Бершов у зв'язці з Ігорем Свергуном та Сергієм Ковальовим (Донецьк) підкорив найнебезпечнішу для сходження вершину Землі – **Аннапурну** (8091 м).

Гірський масив у Гімалаях, вища з вершин в якому – Аннапурна – **десятий за висотою** восьмитисячник світу і перший підкорений людиною (1950 р.). Непальська назва – «Достаток їжі», але заведено перекладати цю назву як «Богиня родючості» або «Богиня достатку».

Сходження було по Південній стіні, за маршрутом Бонінгтона.

31 липня 1997 р. С.Бершов у двійці із відомим українським альпіністом Владиславом Терзиулом здійснює сходження на **Нанга-Парбат** (8126 м).

Це – дев'ятий по висоті восьмитисячник світу. Знаходиться на північному заході Гімалаїв. Одна з трьох найнебезпечніших для сходження вершин. З мов урду і хінді перекладається як «Гола гора», а в перекладі з санскриту – «Гора Богів». Нанга-Парбат – найзахідніший з усіх восьмитисячників і розташований окремо.

С.Бершов і В.Терзиул зійшли на гору за маршрутом, що проходить по стіні Діамір. З можливих варіантів сходження був обраний один з найбільш технічно складних – маршрут Кінгстофера, значна частина якого проходить по крутих скельних стінах; скельний рельєф чергується зі сніговими і льодовими ділянками.

Формат усіх гімалайських експедицій передбачає, що альпіністи поступово набирають акліматизацію і форму, а потім поетапно йдуть до вершини. Стандартна експедиція на восьмитисячники триває близько двох місяців.

Базовий табір був розбитий в зеленій зоні на висоті 4200 м; 3 проміжних табори (на 4800, 5800 і 6500 м) і на 7400 м – штурмовий табір.

*А.Власенко, С.Бершов,
В.Терзиул, В.Свириденко, М.Загірняк
у базовому таборі.*

1 травня 1998 р. С.Бершов здійснює сходження із О.Боковим і І.Свергуном на **Шишабангму** Центральну (8013 м).

Шишабангма – вершина в центральних Гімалаях. **Чотирнадцятий** і найменший по висоті восьмитисячник світу. На санскриті ця гора називається Gosainthan, що означає «Обитель Бога». Входить в гірський хребет Лангтанг. Складається з трьох вершин, дві з яких

перевищують 8000 м.

Сходження проходило за класичним маршрутом, в альпійському стилі.

Перед початком сходження його учасники встановили біля підніжжя гори меморіальну дошку в пам'ять про двох українських альпіністів (В.Пастуха з Харкова і кримчанина Г.Василенка) загиблих у 1996 р. при спробі підкорити Шишабангму.

У 2000 р. С.Бершов здійснив друге сходження на **Еверест** (на цей раз з боку Тибета, Китай) у складі Краснодарської альпіністської експедиції як тренер-консультант.

Ініціатором і організатором експедиції стала Кубанська юридична академія. Було цікаво піднятися на гору за новим маршрутом, на північно-східний гребінь. Сходження проходило на початку травня з базового табору на висоті 5200 м. Кілька днів жили там для акліматизації. Потім, за допомогою яків, підняли багаж на висоту 6400; створили проміжні табори для відпочинку на висотах 7000, 7700 і 8300 метрів. З останнього – штурмового табору здійснювали сходження, поділивши команду на три групи, які йшли з інтервалом у два дні (щоб у разі потреби надати один одному допомогу). Перша група залишила на Евересті ікону.

17 травня у складі другої групи піднімався Сергій Бершов. **На вершині Евересту він встановив прапори Харкова й України.**

Досвіду у краснодарців було небагато, на Еверест вони йшли вперше, однак гімалайський досвід тренера сприяв тому, що **усі дванадцять учасників експедиції досягли вершини.** Це дуже

складне завдання, вирішити яке поки не вдається іншим альпіністським командам і навіть національним збірним.

*Бершов и Боков у базовому таборі
після сходження, 2000 р.*²*

*² 80 лет Харьковскому альпинизму : сб. ст. / Федерация альпинизма и скалолазания Харьков. обл. – Харьков : Золотые страницы, 2008.

На вершину зійшла уся команда, за що експедиція внесена до книги рекордів Гіннеса!

У 2003 р. С.Бершов здійснює сходження на **Мак-Кінлі** (6168 м) в Кордильєрах.

Мак-Кінлі – двоголова гора на півдні центральної частини Аляски, найвища вершина Північної Америки. Корінні народи – індіанці називали цей пік «Деналі», що означає «Великий».

На початку XIX століття вона називалася просто «Велика гора» і була найвищою точкою Російської імперії. З 1896 р. її перейменували на Мак-Кінлі. Розташована в центрі Національного парку Деналі. Як найвища вершина Північної Америки входить до переліку альпіністського проекту «Сім вершин». Мак-Кінлі – класика альпінізму. Її вершина розташована за Полярним колом, але технічно вона нескладна, в зв'язку з цим, багато альпіністів піднімаються на цю гору для тренування і акліматизації перед більш серйозними висотними сходженнями.

У 2004 р. С.Бершов та І.Свергун здійснили сходження на **Чо-Ойю** (8201 м).

Гора Чо-Ойю знаходиться в Гімалаях на кордоні Непалу з Китаєм. Це **шоста за висотою** вершина світу. Назва, дана їй тибетською мовою, означає «Богиня бірюзи» чи «Голова Богів». Входить до складу гірського масиву Джомолунгма.

Чо-Ойю, одна з небагатьох найвищих вершин світу, що має два (як і Єверест) основних шляхи сходження. Перший маршрут проходить по західній стороні, другий з тибетського села Тінгрі, де починається шлях до Євересту й інших гігантів світу.

Першими проклали шлях до вершини австрійські альпіністи у 1954 р. Зараз на цю вершину щороку організовуються альпіністські тури, що стали популярними завдяки легкій доступності гори (Чо-Ойю вважається самим легким восьмитисячником). Існує п'ятнадцять різних маршрутів сходження.

С.Бершов та І.Свергун вирішили йти з боку Тибету; класичним маршрутом і без кисню, що ускладнило їхнє завдання й додало спортивного інтересу.

Своє сходження альпіністи присвятили 350-річчю Харкова.

Це був складний і небезпечний шлях: альпіністам зустрілася 70-метрова ділянка із суцільних вертикалей, а перед самим кінцем маршруту спортсмени дивним чином просто розійшлися в різні боки (на вершину альпіністи піднялися з протилежних сторін, обидва довго не могли розгледіти на горизонті Еверест. Тільки у випадку, якщо «підкорювачі» знімуть на фотокамеру верхівку цього гімалайського красеня, їхнє сходження вважатиметься таким, що відбулося. Іншого способу довести факт успішної експедиції Міжнародний альпіністський комітет поки що не вигадав.

Вершина зустріла їх шаленим буревієм, який додав морозу сорокаградусної міцності. З цієї причини спортсмени не змогли закріпити телекамеру на вершині, щоб сфотографуватися разом, і тому по черзі позували один одному з прапором міста у руках. Прапор і герб міста повернулися

до Харкова, як раритет, що побував на висоті понад 8000 метрів.

У серпні 2004 р., напередодні 350-річчя Харкова, Сергій Ігорович Бершов був удостоєний звання «Почесний громадянин Харкова». Із спортсменів до нього цим званням міг похвалитися тільки дворазовий олімпійський чемпіон з волейболу Юрій Поярков.

Став лауреатом регіонального рейтингу «Харків'янин року».

У 2005 р. С.Бершов у 58 років знов побував на вершині Евересту.

На вершину спортсмен ішов зі своїм другом Ігорем Свергуном, для якого це – було перше сходження на Еверест.

Сергій Ігорович тричі підкоряв Еверест, він – єдиний вітчизняний альпініст, якому вдалося подібне.

В одному зі своїх інтерв'ю відомий альпініст розповів: «У мене було п'ять спроб зійти на Еверест, з них тільки тричі я піднявся на вершину. Перше сходження було цікавим тому, що до цього ніхто з радянських альпіністів там не був. Другий раз я сходив як «граючий тренер» краснодарської експедиції – у 2000 році. Тоді було цікаво піднятися на гору з боку Тибету. Останній раз я був на вершині у 2005-му. ...Я знаю, що експедиції залишають на вершині найрізноманітніші речі: ікони, прапори, логотипи фірм-спонсорів. Але за зиму Еверест самоочищається, все з себе здуває – і нічого не залишається».

У 2007 р. С.Бершов здійснив сходження на Хідден-пік (дійшов до висоти 7800 м).

Хідден-пік (Гашербрум I, раніше К 5) – гора у масиві Гашербрум у гірській системі Каракорум на кордоні Китаю і Пакистану. **Одинадцята за висотою** вершина світу (8080 м). Перша назва «**К 5**» була дана, бо Хідден-пік була п'ятою дослідженою вершиною Каракоруму. А назва «Хідден-пік» в перекладі означає «Прихований пік», тому що з верхів'їв льодовика, по якому проходять маршрути до нього, вершина закрита потужними відрогами.

Влітку 2007 р. команда з 6 харківських альпіністів намагалася підкорити Каракорум, але їх постійно супроводжували неприємності. Через місяць після початку експедиції з дистанції зійшли три учасники команди: у Є.Старосельського почалося

запалення легенів, Г.Лебедев був травмований, а лікар О.Боков був змушений виїхати, щоб доставити їх до лікарні. Пізніше з команди вибув оператор експедиції – він обморозив пальці. В горах залишилися тільки 61-річний Сергій Бершов та 42-річний Ігор Свєргун. Експедицію довелося перервати після того, як поруч з табором харків'ян під лавиною загинули троє німців, а трохи пізніше, на очах наших спортсменів загинув, зірвавшись зі схилу, чеський альпініст, який піднімався одночасно з ними.

Неписаний закон гір – не продовжувати сходження, якщо загинув альпініст; це – вірний знак того, що «гори не пускають» і що експедицію треба згорнути. Харків'яни повернулися на батьківщину з рішенням підкорити вершину у наступному році.

У 2008 р. С.Бершов здійснив сходження на Броуд-пік (дійшов до висоти 7300 м).

Броуд-пік (раніше вживалася назва **К 3**) – гора на кордоні Пакистану та Китаю у гірському масиві Каракорум. **Дванадцята за висотою** вершина в світі. Назва гори (у перекладі – «Широкий») пояснюється тим, що ширина вершини становить більше ніж 1,5 кілометри.

Окрім головної вершини висотою 8047 метрів, гора має також центральну (8028 м) і північну (7550 м).

Перше сходження на вершину здійснили австрійці у червні 1957 р. Під час спроб підкорити Броуд-пік загинули 18 альпіністів.

18 червня 2008 р., через рік після першої спроби, Сергій Бершов та Ігор Свєргун, **тепер тільки удвох**, вирушили на восьмитисячники в Пакистані. У зв'язці альпіністи вже працювали (Еверест, Чо-Ойю, Хідден-пік).

Цього разу альпіністи планували підкорити відразу три вершини гірської системи Каракорум: Броуд-пік (8047 м), Хідден-пік (8080 м) і Гашербрум II (8035 м). Усі ці вершини – «восьмитисячники» і зійти відразу на три ще нікому не

вдавалося. Більш того, їх ще називають вершинами смерті, тому що вижити на такій висоті людині практично неможливо.

Спортсменів під час експедиції, що називається, переслідував злий рок. Холод, ураган і снігопад зробили підйом на вершину неможливим. Усі команди поверталися: закінчили експедицію без результатів білоруси і словенці, марно намагалися пробитися до вершини іранці.

С.Бершов та І.Свергун здійснили п'ять виходів на гору з базового табору (4500 м). Але максимум, що змогли зробити – це встановити штурмовий табір на позначці 7200 м на невеликому сніжному плато крутизною 20 градусів. Через негоду, сильний вітер і безперервний снігопад харківським спортсменам довелося припинити експедицію на гірський хребет Каракорум. Негода позбавила змоги навіть евакуювати штурмовий базовий табір і там залишилося дуже дороге альпіністське знаряддя (пізніше його спустили непальські друзі-провідники).

Одне з останніх досягнень альпініста – підкорення гори Аконкагуа (лютий 2017 р.)

Аконкагуа – найвища вершина Америки (6962 м), також є найвищою вершиною південної і західної півкулі. Розташована в центральній частині Анд (Головна Кордильєра) на території Аргентини.

Аконкагуа знаходиться на території «Провінційного парку Аконкагуа». Вершина входить до списку «Сім вершин». За сезон (з грудня по березень) її зазвичай відвідують 6-7 тисяч туристів.

У нас зима, а в південній півкулі планети в самому розпалі альпіністський сезон. У лютому відразу три групи харків'ян штурмували гору Аконкагуа.

8 лютого на вершину піднялася перша група альпіністів під керівництвом Сергія Бершова.

З десяти учасників цього сходження – четверо вихідці з Харкова. У складі цієї групи була і перша українка, яка піднялася на Еверест, – Ірина Галай.

За підсумками спортивного рейтингу Сергій Ігорович Бершов – один з лідерів у сучасному українському та світовому альпінізмі. Він відкрив шлях на вершину не одному десятку молодих альпіністів, тренував збірну України. Команди під його керівництвом неодноразово займали перші або призові місця на чемпіонатах СРСР і України з альпінізму. Він підготував 8 майстрів спорту, 2 майстрів спорту міжнародного класу, 1 заслуженого майстра спорту СРСР. Як старший тренер брав участь у підготовці п'яти Гімалайських експедицій. Відпрацював у горах як інструктор чи тренер більше ніж 1600 днів.

За час найбільш активних занять альпінізмом (до 2000 р.) він здійснив понад 20 сходжень на «семитисячники» і 13 сходжень на 7 вершин вище 8000 м; більше 100 сходжень вищої категорії складності, в тому числі 22 першосходження і першопроходження (пройшов маршрути, які раніше вважалися недоступними для альпіністів). У складі збірних команд здійснив складні сходження у горах Швейцарії, Італії, США, Франції, ФРН, Непалу, Пакистану, Китаю, Японії.

Він активний учасник національної програми «Прапор України на вершинах світу». Почалася програма ще у 1990 р. сходженням на вершину Монблан, яке здійснили П.Білошицький, В.Пархоменко та Г.Сліпець. Вже навесні 1991 р. альпіністи С.Бершов, І.Свергун, С.Макаров без кисню, в альпійському стилі, в надскладних умовах здійснили траверс восьмитисячника Манаслу і прикрасили його нашим національним стягом. Програма передбачає сходження на всі 14 восьмитисячників світу та найвищі точки континентів. Напередодні Дня міста С.Бершов не раз піднімав прапор Харкова на вершинах гір Італії, Швейцарії, Аргентини, США, Непалу тощо.

Жоден вид спорту не має такого широкого прикладного значення, як альпінізм. Без альпіністів не обходяться будівництво,

військові, рятувальні служби, промисловий альпінізм, наука. С.Бершов 12 років брав участь у складних висотних роботах у промисловому альпінізмі (працював маляром-висотником у будівельному управлінні, фарбував у Мелітополі 192-метровий ретранслятор, а в Харкові та Мерефі – стометрові ретранслятори...).

Багато разів він брав участь у рятувальних роботах: на Ушбі, Ельбрусі, піку Вільної Іспанії, Міжіргі, Чатин-Тау, піку Клари Цеткін, піку Комунізму, Хан-Тенгри, Нанга-Парбат, Евересті та ін.

31 березня Сергію Ігоровичу Бершову виповнилося 70 років. Він проводить велику роботу по пропаганді фізичної культури і спорту, здорового способу життя. Викладає у Харківській державній академії фізичної культури, доцент кафедри зимових видів спорту. Крім цього, він – діючий спортсмен і тренер, щорічно здійснює 3-4 сходження з командами на Ельбрус (5642 м – найвища точка Європи), водить групи в Гімалаї, напередодні ювілею, підкорив найвищу вершину Америки (Аконкагуа).

Він – віце-президент Харківської обласної федерації альпінізму і скелелазіння, президент Харківського обласного клубу альпіністів.

За першосходження та першопроходження за маршрутами вищої категорії складності в різних гірських системах світу нагороджений українським знаком «Першосходжувач». У Гімалаях, на Памірі, Кавказі він проклав свої іменні маршрути, деякі з них настільки складні, що повторити їх не вдалося нікому.

У 1989 році удостоєний Почесного знаку ЦК ВЛКСМ «Спортивна доблесть». За досягнення в альпінізмі нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1982), Дружби народів (1989), «За заслуги» III ст. (1996), «За мужність» II ст. (1999).

Нагороджений Срібною медаллю «За заслуги у розвитку Кубані» (2000). Нагороджений знаком «Восходитель на Эверест» (2012).

Відомо, що в роду Бершова вже є нагороди за гірські вершини – ще у 1799 р. його прапрадід перейшов через Альпи в рядах армії О.Суворова. Був нагороджений за цей легендарний похід орденом Святої Анни. І виходить, що Сергій Ігорович Бершов не перший альпініст в їхньому роду.

Здається, немає вершин, на яких би не бував Сергій Бершов.

Альпінізм – його улюблена справа й професія, але крім цього у нього є велика та дружна сім'я. Дружина Тетяна – майстер спорту з альпінізму. Дві дочки – Марина та Анастасія – займаються балетом (молодша вчиться, а старша – артистка балету ХНАТОБу). Син після закінчення інституту фізкультури зайнявся бізнесом – висотні роботи; у вільний від роботи час виїжджає у гори. Внуки: Михайл, Анна, Софія, Марія і Ліліт. А ще у Сергія Ігоровича Бершова багато надійних друзів, він любить пісні і книги, театри і виставки.

1. Гірські та літературні вершини С.Бершова

1.1 Література про життя і творчий шлях

1. **Андриевский В.** Вершина памяти : [о восхождении на Шишабангму харьков. альпинистов] / В.Андриевский // Событие. – 1998. – № 20. – С. 37.

2. **Андриевский В.** Сергей Бершов: альпинист-универсал, 58 лет / В.Андриевский // События. – 2005. – 15-21 сент. (№ 2). – С. 9 : фот.

3. **Андриевский В.** Эверест далекий и близкий : [харьков. альпинисты С.Бершов, И.Свергун взойшли на Эверест] / В.Андриевский // Время. – 2005. – 11 июня.

4. **Бершов Сергей Игоревич** [Электронный ресурс] : [«Почетный гражданин г. Харькова», 2004] // офиц. сайт Харьков. горсовета. – Режим доступа: <http://www.city.kharkov.ua/ru/o-kharkove/pochetnyie-kharkovchane/bershov-sergiy-igorovich.html>

5. **Бершов Сергей Игоревич** [Электронный ресурс] // офиц. сайт Харьков. горсовета. – Режим доступа: <http://www.city.kharkov.ua/ru/person/view/id/112>

6. **Бершов Сергей Игоревич** [Электронный ресурс] // Википедия. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Бершов,_Сергей_Игоревич

7. **Бершов Сергей Игоревич** : [засл. тренер Украины, мастер спорта междунар. класса, совершил первое в миров. практике ночное восхождение] // Украина: регионы. Харьков – 350. 500 влиятельных личностей / Вост.-Укр. биограф. ин-т ; ред. А.Серебряков. – Харьков, 2004. – С. 455.

8. **Бершов Сергей Игоревич** // Очкурова О.Ю. 50 знаменитых спортсменов Украины / О.Ю.Очкурова. – Харьков, 2004. – С. 36-46 : фот.

9. **Бершов Сергей Игоревич** : [мастер спорта по скалолазанию, мастер спорта по альпинизму, «Снежный барс»] //

80 лет Харьковскому альпинизму : сб. ст. / Федерация альпинизма и скалолазания Харьков. обл. – Харьков, 2008. – С. 21-22 : фот.

10. **Бершов** Сергій Ігорович : [біогр. довідка] // Харків-350. Історія, сучасність, стратегія розвитку : іст.-екон. огляд / за заг. ред. В.Н.Майорченка. – Харків, 2004. – С. 219.

11. **Білошицький П.В.** Альпінізм : [у т.ч. про внесок С.Бершова у розвиток укр. альпінізму] / П.В.Білошицький // Енциклопедія Сучасної України / відп. секр. М.Г.Железняк. – Київ, 2001. – Т. 1. – С. 416-418 : фот.

12. **Те саме** [Електронний ресурс] : [в т.ч. про С.Бершова] / П.В.Білошицький // Енциклопедія Сучасної України. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=43921

13. **Білошицький П.В.** Бершов Сергій Ігорович : [здійснив 11 сходжень на восьмитисячники, 35-раз. чемпіон України, учасник програми «Прапор України на вершинах світу»] / П.В.Білошицький // Енциклопедія Сучасної України / відп. секр. М.Г.Железняк. – Київ, 2003. – Т. 2. – С. 543-544 : фот.

14. **Те саме** [Електронний ресурс] / П.В.Білошицький // Енциклопедія Сучасної України. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=39524

15. **Борисова Е.** Хроника восхождений : [об участии в гималайских экспедициях С.Бершова] / Е.Борисова // Мир путешествий. – 1992. – № 7-8. – С. 16.

16. **Величко Ю.** До найвищої точки планети : [про сходження альпіністів С.Бершова та І.Свергуна на Еверест] / Ю.Величко // Губернія. – 2005. – № 6. – С. 4-5 : фот.

17. **Вернигора В.** Очарованные вершиной : [о харьков. альпинистах С.Бершове, И.Свергуне] / В.Вернигора // Новый день. – 2005. – 18 мая.

18.* **Вертикаль** Сергея Бершова : [к 50-летию со дня рождения альпиниста] // Событие. – 1997. – 29 марта.

19. **Вище гір** – тільки люди, які їх підкорюють : [альпініст С.Бершов] // Кушнар'ов Є.П. 100 кроків харківською землею / Є.П.Кушнар'ов. – Харків, 2004. – С. 94-96 : фот.

20. **80 лет харьковскому альпинизму** : сб. ст. / Федерация альпинизма и скалолазания Харьков. обл. – Харьков : Золотые страницы, 2008. – 256 с. – Из содерж.: [информ. о С.Бершове]. – С. 13, 225.

21. **Галак М.** Восхождение украинца Сергея Бершова на гору Лхоцзе признано высшим достижением альпинизма [Электронный ресурс] / М.Галак // Uainfo. – 2015. – 29 сент. – Режим доступа: <http://uainfo.org/blognews/1443512477-voshozhdenie-ukraintsa-sergeya-bershova-na-goru-lhotsze-priznano.html>

22.* **Галинський Л.** Сходження на «третій полюс» : [сходження С.Бершова на Еверест] / Л.Галинський // Україна. – 1982. – № 31, 33, 34.

23. **Гаркавець О.** Спочатку підкорив дробину, а потім – Еверест : [харків. «Сніжний барс» С.Бершов] / О.Гаркавець // Слобід. край. – 2017. – 30 берез. – С. 15 : 2 фот.

24.* **Гнатишин Р.** Дорога на Еверест : [про харків. альпіністів, учасників підкорення Евересту С.Бершова та О.Москальцова] / Р.Гнатишин // Прапор. – 1982. – № 10. – С. 108-113 : фот.

25.* **Герої нашого часу** : [про харків. альпіністів, серед ін. С.Бершов] // Україна молода. – 2010. – 28 жовт.

26.* **Гривінський Р.** Синьо-жовті висоти [Електронний ресурс] : [програма «Прапор України на вершинах світу», участь С.Бершова] / Р.Гривінський // День. – 2013. – 28 жовт. – Режим доступу: <http://m.day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/sino-zhovti-visoti>

27.* **Григор'єв А.** Альпинисты Харькова – над Гималаями : [об участниках экспедиции на Чо-Ойю «Харьков-350», С.Бершове, И.Свергуне] / А.Григор'єв // Гордость первой столицы. – 2011. – С. 19-20 : фот.

28. **Джерелянський П.** Прапор Харкова – над Гімалаями : [С.Бершов та І.Свергун підкорили одну з найвищих вершин світу Чо-Ойю] / П.Джерелянський // Губернія. – 2004. – № 7/8. – С. 4-9 : фот.

29. **Дмитриев А.** Мир Сергея Бершова / А.Дмитриев // Спорт-файл. – 2000. – 28 дек.

30. **Ельков А.** 25 лет прохождению Южной стены «Лхоцзе 1990». Это было «восхождение века»! [Электронный ресурс] : [информ. об экспедиции и 27 фот. из архивов участников] / А.Ельков // Горняшка. – Режим доступа: http://горняшка.рф/articles/all/article_10839/

31.* **Касимова А.** Ведь это наши горы : [из истории харьков. альпинизма] / А.Касимова // Simon. – 1995. – № 43. – С. 6.

32. **Копейка Г.** История Украинского альпинизма. 1991 год: восхождение на восьмитысячник Манаслу [Электронный ресурс] : [ст. тренер экспедиции С.Бершов] / Г.Копейка // 4sport.ua. – Режим доступа : <http://4sport.ua/media?id=22987>

33. **Кравченко А.** Вище од гір були вони і зорі : [4 трав. 1982 р. альпіністи М.Туркевич з Донецька і С.Бершов з Харкова першими у світі здійснили нічне сходження на вершину планети – Еверест] / А.Кравченко // Літ. Україна. – 2002. – 25 квіт. – С. 8.

34. **Кривочуприн Е.** Флаги над «крышей мира» : 25 лет назад сов. альпинисты впервые покорили Джомолунгму : [среди 11 альпинистов был харьковчанин С.Бершов] / Е.Кривочуприн // Время. – 2007. – 5 мая.

35. **Крылов В.** Харьковский стяг – на вершину Чо-Ойю : [альпинисты С.Бершов и И.Свергун в Гималаях] / В.Крылов // Комсом. правда. – 2004. – 20 апр. – С. 6.

36. **Кудіненко В.** Володар гір / В.Кудіненко // Трибуна трудящих. – 2007. – 4 квіт.

37. **Ланевский Б.** Харьков – столица альпинизма / Б.Ланевский // Панорама. – 1995. – Янв. (№ 3). – С. 5.

38. **Легендарному** альпинисту Сергею Бершову – 70!!!
[Электронный ресурс] : [информ. о нем и 10 фот.] // Харьков.
альпклуб. – Режим доступа: <http://alpclub.com.ua/node?page=2>

39. **Лучше** гор могут быть люди // Пятница. – 2010. – 1 апр.
(№ 13). – С. 4.

40. **Марченко Ю.** «На Эверест будут лезть всегда»: один из
лучших альпинистов мира, украинец Сергей Бершов
[Электронный ресурс] / Ю.Марченко // 4sport.ua. – 2015. – 26 сент.
– Режим доступа: <http://4sport.ua/articles?id=23422>

41. **Мекеров Ю.** Тренеры народжуются в Харкові :
[альпінізм] / Ю.Мекеров // Вечір. Харків. – 1972. – 11 лип.

42. **Мякушко С.** Спочатку підкорив драбину, а потім –
Еверест. Харківський «Сніжний барс» Сергій Бершов
[Електронний ресурс] / С.Мякушко // Слобід. край. – 2017. – 31
марта. – Режим доступа: http://www.slk.kh.ua/news/sport/spochatku-pidkoriv-drabinu_-a-potim--everest-kharkivskij-snizhnij-bars-sergij-bershov.html

43. **Носков В.** Сергей Бершов запретил звонить с Говерлы /
В.Носков // Mediapost. – 2006. – 28 дек. (№ 27). – С. 6.

44. **Олейник Н.А.** История физической культуры и спорта
на Харьковщине (люди, годы, факты). 1951–1974 / Н.А.Олейник,
Ю.И.Грот. – Харьков : Прапор, 2005. – Т. 2. – 447 с. – Из содерж.:
[информ. о С.Бершове]. – С. 172, 338, 399, 416 : фот.

45. **Олейник Н.А.** История физической культуры и спорта
на Харьковщине. 1993–2011 / Н.А.Олейник, Ю.И.Грот. – Харьков :
Золотые страницы, 2012. – Т. 4. – 332 с. – Из содерж.: [информ. о
С.Бершове]. – С. 83, 159.

46. **Осипчук И.** На протяжении самых тяжелых и опасных
пяти дней восхождения на Эверест украинцы С.Бершов и
И.Свергун довольствовались лишь молоком и чаем / И.Осипчук // Факты и комментарии. – 2005. – 14 июня. – С. 7.

47. **Осипчук И.** Харьковские альпинисты Сергей Бершов и Игорь Свергун покорили высочайшую вершину Земли Эверест / И.Осипчук // Факты и комментарии. – 2005. – 1 июня. – С. 2.

48. **Покоренные Эвересты** : [восхождения С.Бершова] // Грот Ю. Спортивная доблесть предместья / Ю.Грот, О.Жикол, Н.Приз. – Харьков, 2011. – С. 370-385 : фот.

49. **Рубан С.** Высота : [о С.И.Бершове – засл. мастере спорта, засл. тренере Украины, почет. гражданине г. Харькова] / С.Рубан // Харьков. известия. – 2009. – 3 окт. – С. 20.

50. **Руденко В.** Альпинисты водрузят флаг Харькова на горной вершине в Пакистане : [харьков. шк. альпинизма хорошо известна во всем мире, в т.ч. благодаря С.Бершову] / В.Руденко // Вечер. Харьков. – 2010. – 13 нояб. – С. 1, 5.

51. **Рудницкая Е.** 8500 метров покорили двое, победила вся команда : [16 окт. – 25 лет как харьковчанин С.Бершов и В.Каратаев из Красноярска взойшли на вершину Лхоцзе по неприступ. Южной стене] / Е.Рудницкая, Ю.Зиненко // Комсом. правда в Украине. – 2015. – 14 окт. – С. 11 : 4 фот.

52. **Салімонович Л.** Нова вершина «Сніжних барсів» : [про С.Бершова та І.Свергуна] / Л.Салімонович // Слобід. край. – 2004. – 30 черв.

53. **Свергун И.** Чтобы прочувствовать вкус жизни, нужно немного побыть возле грани : [о совместных восхождениях с С.Бершовым] / И.Свергун // Харьков. известия. – 2013. – 27 июня. – С. 3.

54. **Сергею Бершову** – легенде украинского и мирового альпинизма – исполнилось 70!!! [Электронный ресурс] : [биогр. справка] // Харьков. альпклуб. – Режим доступа: <http://alpclub.com.ua/node/7174>

55. **Спортивні вершини харків'ян** : [С.Бершов здійснив 11 сходжень на вершини, вищі 8000 м, учасник програми «Прапор України на вершинах світу»] // Харків. 350 : фотоальбом. – Харків, 2003. – С. 98-99 : фот.

56. **Тарасова Л.** Многие знают Харьков благодаря Сергею Бершову / Л.Тарасова // Вечер. Харьков. – 2012. – 7 апр. – С. 4.

57. **Те саме** [Электронный ресурс] // Вечер. Харьков. – 2012. – 7 апр. – Режим доступа: <http://vecherniy.kharkov.ua/ews/62349/>

58. **Терещенко Е.** «А мы идем на север» или Заметки непутевой журналистки на Эльбрусе : [С.Бершов и Г.Копейка с командой видеоканала «Первая столица» совершили восхождение на Эльбрус] / Е.Терещенко // Время. – 2012. – 21 сент. – С. 7.

59. **Украинский след на крыше мира** [Электронный ресурс] : [про укр. альпинистов, покорявших «восьмитысячники», в т.ч. С.Бершова] // Клуб Вертикаль. – Режим доступа: <http://vertical.kiev.ua/content/view/323/1>

60. **Фельдман В.** Флаг Харькова – на «крыше мира» : [на шестую по высоте вершину планеты – Чо-Ойю поднялись двое харьковчан – С.Бершов и И.Свергун] / В.Фельдман // 2000. – 2004. – 16 июля. – С. 4.

61. **Харьковские альпинисты в Гималайских экспедициях и на высших точках континентов** : [участие С.Бершова в экспедициях; таблица] // 80 лет Харьковскому альпинизму : сб. ст. / Федерация альпинизма и скалолазания Харьков. обл. – Харьков, 2008. – С. 190-191.

62. **Харьковские альпинисты отправились в Пакистан ставить мировой рекорд** [Электронный ресурс] : [об экспедиции в горы Каракорума С.Бершова, И.Свергуна] // РИА Новости Украина. – 2011. – 4 марта. – Режим доступа: http://rian.com.ua/ukraine_news/20080618/77952708.html

63. **Харьковский флаг – на вершине Чо-Ойю**: наши земляки С.Бершов и И.Свергун покорили восьмитысячник в Гималаях // Комсом. правда. – 2004. – 20 мая. – С. 6.

64. **Харьковчане** Сергей Бершов и Алексей Боков покорили Эверест // Факты и комментарии. – 2000. – 27 мая.

65. **Хроника** современного украинского альпинизма : справ. пособие / под общ. ред. М.В.Загирняка. – Харьков : «Тип. Мадрид», 2016. – 288 с. – Из содерж.: [информ. о С.Бершове]. – С. 91, 100, 101, 103-105, 108, 111, 113, 115, 118, 120, 123, 129, 135, 142, 144, 187, 281, 285 : фот.

66. **Шевченко Л.** Умный в гору... да, пойдет! / Л.Шевченко // Время. – 2011. – 10 дек. – С. 7.

67. **Шуневич В.** Украинский альпинист Сергей Бершов недавно вторично покорил Эверест / В.Шуневич // Факты и комментарии. – 2000. – 20 июля. – С. 8.

68. **Те саме** [Электронный ресурс] // Факты и комментарии. – 2000. – 20 июля. – Режим доступа: <http://fakty.ua/111321-ukrainskij-alpinist-sergej-bershov-nedavno-vtorichno-pokoril-everest>

69. **Яницький Б.** Гімалаї визнають лише «барсів» : [про сходження на Еверест у 1982 р. С.Бершова та О.Москальцова] / Б.Яницький // Панорама. – 2002. – 10 трав. – С. 13.

70. **Яницький Б.** Краще гір можуть бути лише гори / Б.Яницький // Слобід. край. – 2007. – 31 берез.

71. **Яницький Б.** На дев'ятому кілометрі до неба : [про найвідоміші сходження С.Бершова] / Б.Яницький // 80 лет Харьковскому альпинизму : сб. ст. / Федерация альпинизма и скалолазания Харьков. обл. – Харьков, 2008. – С. 185-187.

72.* **Яницький Б.** «Сніжний барс» Сергій Бершов / Б.Яницький // Панорама. – 1999. – № 17. – С. 15 : фот.

1.2 Бесіди, інтерв'ю з С.І.Бершовим

73. **В жизни** опасности не меньше, чем в горах: альпинизм дал мне умение выжить в любых условиях / записал В.Чистилин // Главное. – 2008. – 15 марта.

74. **Вертикаль** Бершова: 31 марта прославленному альпинисту, почетному гражданину Харькова С.Бершову исполнилось 60 лет / записал В.Андриевский // События. – 2007. – 29 марта-4 апр. (№ 12). – С. 36.

75. **Выше** – только небо / записали В.Лабский, О.Востреков // Киев. ведомости. – 2002. – 24 мая.

76. «**Горы** не покоряют – они допускают к себе» : [беседа с альпинистами С.Бершовым, И.Свергуном / записала Е.Цинклер] // Объектив-Но. – 2004. – 24 июня (№ 25). – С. 11.

77. **Если** ты заплатил – не факт, что попадешь на вершину / записал В.Чистилин // Объектив-Но. – 2007. – 30 авг. (№ 35). – С. 8.

78. **Искушение** исполином: 29 мая 1953 г. человек впервые вошел на Эверест : [беседа с харьков. альпинистами С.Бершовым, А.Боковым и И.Свергуном / записал В.Андриевский] // Событие. – 2003. – 29 мая-4 июня (№ 22). – С. 20-21 : 3 фот.

79. **Крутой** маршрут : [беседа с С.Бершовым и И.Свергуном / записал В.Андриевский] // Событие. – 1996. – 23 нояб.

80. **Люди** ходят в горы... Зачем?: Маршрут харьковчанина С.Бершова на Эверест никто не повторил / записала М.Голина // День. – 2004. – 31 марта. – С. 8.

81. **Мечта** по имени Эверест / записала И.Тихонова // Труд-7. – 2003. – 30 мая-4 июня. – С. 26.

82. **Наши** замахнулись на Эверест / записал Ю.Грот // Панорама. – 1993. – Янв. (№ 3). – С. 9.

83. **Те саме** // Вечір. Харків. – 1993. – 28 січ.

84. «**Никто** после нас не прошел...» / записал А.Дмитриев // Вечер. Харьков. – 2003. – 20 марта.

85. «**При** первой возможности снова полезу на Эверест» / записал Р.Пехлецов // Время. – 1999. – 8 июля.

86. **Путешествие** Сергея Бершова с Алексеевки на Холодную гору / записал В.Андриевский // Событие. – 2003. – 3-9 июля (№ 27). – С. 21.

87. «**Трупов** на каждом шагу на Эвересте нет» / записала В.Яковлева // Панорама. – 1999. – 15 окт. – С. 4.

88. «Тут за дело взялась уже наша экспедиция» / записал В.Андриевский // Событие. – 2002. – Янв. (№ 2). – С. 17.

90. «У нас все возшли. Кроме повара» / записал Н.Сухомлин // Новый день. – 2006. – 31 марта.

91. **Флаг** Харькова на вершинах мира / записал А.Дмитриев // Вечер. Харьков. – 1999. – 21 авг.

92.* **Четверть** века по вертикали / записал В.Андриевский // Событие. – 1992. – 17, 24 окт.

93. **Эверест** не за горами / записал В.Соколовский // Событие. – 2003. – 6-12 февр. (№ 6). – С. 20.

94. **Я не** камикадзе [Электронный ресурс] / записал В.Бешанов // Mountain. – Режим доступа: http://mountain.ru/people/SergeyBershov/2001/interview/i_no_kamikadze.shtml

95. «**Я просто** хотів мати право на свій Еверест» / записала Л.Салімонович // Слобід. край. – 2004. – 28 квіт.

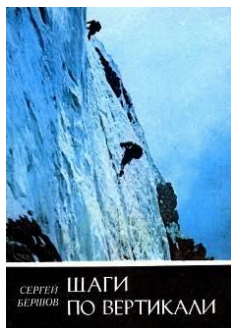
2. «Мало подняться на вершину – надо еще с нее спуститься»

С.Бершов

2.1 Книги С.І.Бершова

С.Бершов стверджує: «Альпинизм – это суровые мужские игры, но всегда это игры джентльменов, людей чести и долга. Даже если все до единой вершины на планете будут пройдены, ему не грозит упадок, потому что никогда не переведутся на планете люди, для которых горы и восхождения – прекрасный мир, единственно возможный образ жизни».

Сергій Ігорович Бершов – автор кількох книг та статей. Усі книги написані в співавторстві з Олександром Парохонею.

96.* Бершов С. Шаги по вертикали: Записки альпиниста / С.Бершов, А.Парахоня. – Киев : Молодь, 1985. – 144 с. : ил.

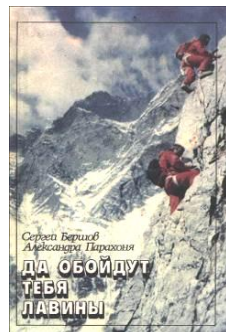
Это – первая книга Сергея Бершова, заслуженного мастера спорта, покорителя высочайшей вершины мира – Эвереста. Автор размышляет о проблемах современного альпинизма, его нравственном потенциале, рассказывает о людях, посвятивших себя восхождениям на вершины.

Приведено много примеров из спортивной биографии Сергея Бершова. Альпинист интересно и просто рассказывает о своем пути в спорте, делится впечатлениями о сложных восхождениях, совершенных им на Кавказе, Памире, в Альпах, Кордильерах и других горах.

97. Бершов С. Да обойдут тебя лавины / С.Бершов, А.Парахоня. – Киев : Здоровье, 1992. – 168 с. : ил.

Книга выдающегося альпиниста, мастера спорта международного класса, «Снежного Барса» Сергея Игоревича Бершова.

Автор рассказывает о второй советской экспедиции в Гималаи в 1989 г., итогом которой стал успешный траверс всех четырех вершин Канченджанги – третьего по высоте восьмитысячника планеты.

98.* Бершов С. Южная стена Лхоцзе / С.Бершов ; лит. запись А.Парахони. – Пятигорск : СНЕГ, 2012. – 176 с. : ил.

Автор книги посвятил восхождениям почти полвека. Его альпинистская биография – это уникальные восхождения, среди них Эверест (контрфорс Юго-Западной стены и дважды – классика) и Лхоцзе по считавшейся непроходимой стене, легендарные экспедиции.

Автор не только повествует о сложном (сенсационном) восхождении на южную стену Лхоцзе, но и делится своими мыслями о жизни в горах, верной дружбе, взаимовыручке и рассказывает о подготовке альпинистов времен СССР.

Книга Сергея Бершова будет интересна всем, кто любит горы, путешествия и приключения, кто стремится побывать «по ту сторону обыденности».

2.2 Статті, нариси С.І.Бершова

99. **«Защищенная инициатива»** XXI века : [из истории альпинизма, достижения харьков. альпинистов] / С.Бершов // 80 лет Харьковскому альпинизму : сб. ст. / Федерация альпинизма и скалолазания Харьков. обл. – Харьков, 2008. – С. 255-256.

100. **Ночной** визит к богине : [страницы путевого дневника из экспедиции на Эверест, 1982 г.] / С.Бершов // 80 лет Харьковскому альпинизму : сб. ст. / Федерация альпинизма и скалолазания Харьков. обл. – Харьков, 2008. – С. 192-202.

101.* **Ночной** визит к богине : [страницы путевого дневника] / С.Бершов // Эверест-82 / под ред. Ю.Роста. – Москва, 1984. – С. 94-99.

102. **Харьковские** альпинисты на вершинах мира / С.Бершов // 80 лет Харьковскому альпинизму : сб. ст. / Федерация альпинизма и скалолазания Харьков. обл. – Харьков, 2008. – С. 188-191.

Додаток 1

Восьмитисячники, підкорені харків'янами*³

Найвищі гори світу, «**восьмитисячники**», на яких побували харківські альпіністи, представлені в порядку зменшення висотних параметрів. Представлені тільки ті сходження, які завершилися підкоренням вершини.

Еверест (8848 м)

1982 р. – **Сергій Бершов** – першопроходження по південно-західному схилу гори і по її західному гребеню (перша гімалайська експедиція збірної команди Радянського Союзу, керівник – Євген Тамм)

1992 р. – Олександр Герасимов – за класичним маршрутом через Південне сідло (в російській експедиції з Тольятті, очолюваної Іваном Душаріним)

2000 р. – **Сергій Бершов** та Олексій Боков – по північно-східному гребеню (в складі команди альпіністів Кубанської юридичної академії МВС Росії)

2005 р. – **Сергій Бершов** та Ігор Свергун – по північно-східному гребеню (в експедиції, організованій Харківським обласним клубом альпіністів)

2006 р. – Ігор Свергун – по північно-східному гребеню

2017 р. – Валентин Сипавін – з північного боку гори за стандартним маршрутом

Чогорі (K2) (8611 м)

1992 р. – Геннадій Копійка – по південно-східному гребеню гори (в міжнародній експедиції за участю альпіністів Росії, України, США і Франції, очолював Володимир Балибердін)

*³ **Украинский** след на крыше мира [Электронный ресурс] : [про укр. альпинистов, покоривших «восьмитысячники»] // Клуб Вертикаль. – Режим доступа : <http://vertical.kiev.ua/content/view/323/1>

Харьковские альпинисты в Гималайских экспедициях и на высших точках континентов // 80 лет Харьковскому альпинизму : сб. ст. / Федерация альпинизма и скалолазания Харьков. обл. – Харьков : Золотые страницы, 2008. – С. 190-191.

Канченджанга Південна (8586 м)

1989 р. – **Сергій Бершов**, Віктор Пастух – першопроходження (в складі другої гімалайської експедиції збірної СРСР, очолював Едуард Мисловський)

Лхоцзе (8516 м)

1990 р. – **Сергій Бершов** – унікальне за складністю першопроходження по центру Південної стіни (в експедиції Профспорту СРСР, яку очолював Олександр Шевченко)

Чо-Ойю (8201 м)

2004 р. – **Сергій Бершов** та Ігор Свергун – сходження за класичним маршрутом

Дхаулагірі (8167 м)

1994 р. – **Сергій Бершов**, Ігор Свергун, Тамара Єна – сходження по північно-східному гребеню (в експедиції Держкомспорту України, якою керував Іван Валеня)

Манаслу (8163 м)

1991 р. – Олексій Макаров, Ігор Свергун, **Сергій Бершов** – сходження у складі першої української гімалайської експедиції, очолював Володимир Шумихін; ст. тренер С.Бершов

Нанга-Парбат (8125 м)

1997 р. – **Сергій Бершов** – сходження за маршрутом, що проходить по стіні Діамір (в одеській експедиції, керованій Вадимом Свириденком)

Аннапурна (8091 м)

1996 р. – **Сергій Бершов**, Ігор Свергун – сходження з півдня (в експедиції Держкомспорту України, очолюваної Мстиславом Горбенком)

Шишабангма Центральна (8046 м)

1998 р. – **Сергій Бершов**, Ігор Свергун, Олексій Боков – сходження за класичним маршрутом (в експедиції, організованій Харківським обласним клубом альпіністів)

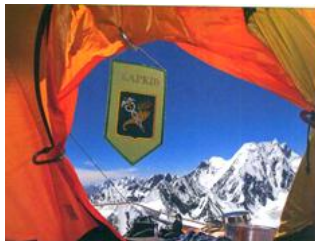
Гашербрум II (8035 м)

1994 р. — Олег Банарь — сходження за класичним маршрутом (американська експедиція)

З ряду причин сходжень харків'ян-альпіністів на восьмитисячники в деякі роки не було: Олімпійські ігри в Пекіні (2008), розстріл альпіністів у Пакистані (2013), страйки шерпів через загибель альпіністів (2014), землетрус, що забрав 19 життів у базовому таборі Еверест (2015) тощо.

З об'єктивних причин не завжди сходження успішні і закінчуються «підкоренням восьмитисячника»: Шишабангма (1996), Дхаулагірі (1997), Еверест (2004), Броуд-пік (2006), Хідден-пік (2007), Броуд-пік (2008), Чо-Ойю (2010) тощо.

Додаток 2

Вид з намету на Каракорум, 2008

Кобзарь на вершині

С.Бершов, М.Туркевич, Є.Виноградський,
О.Погорєлов, А.Букреєв(после траверса
Канченджанги)

С.Бершов, М.Туркевич в Гімалаях

Учасник програми «Прапор України на вершинах світу»:

Флаг Харкова. на Евересте, 2005

Організаційний момент

68-річний С.Бершов у горах

І.Свергун, О.Боков, С.Бершов;
Шишабангма, 1998

І.Свергун (зліва), М.Чорний,
С.Бершов у базовому таборі
Евересту, 2005

Харківський марафон, 2014

У св'язці С.Бершов, І.Свергун

Презентація своїх книг «Да обойдут тебя лавины» й «Южная стена Лхоцзе»

В.Колесніченко, К.Булер, С.Бершов, міжнародна виставка ISPO, 2006

З'їзд восходителей на Еверест, 2012

І.Валеня, М.Горбенко, С.Бершов на прем'єрі фільму «Еверест»

Викладацька діяльність:

Іменний покажчик

- Андриевский В. 1-3, 74, 78, 79,
 86, 88, 92
 Бершов С. (1-72), 73-102
 Бешанов В. 94
 Білошицький П.В. 11-14
 Боков А. (64) 78
 Борисова Е. 15
 Величко Ю. 16
 Вернигора В. 17
 Востреков О. 75
 Галак М. 21
 Галинський Л. 22
 Гаркавець О. 23
 Гнатишин Р. 24
 Голина М. 80
 Гривінський Р. 26
 Григорьев А. 27
 Грот Ю.И. 44, 45, 48, 82, 83
 Джерелянський П. 28
 Дмитриев А. 29, 84, 91
 Ельков А. 30
 Железняк М.Г. 11, 13
 Жикол О. 48
 Загирняк М.В. (65)
 Зиненко Ю. 51
 Каратаев В. (51)
 Касимова А. 31
 Копейка Г. 32
 Копейка Г. (58)
 Кравченко А. 33
 Кривочуприн Е. 34
 Крылов В. 35
 Кудіненко В. 36
 Кушнар'ов Є.П. 19
 Лабскір В. 75
 Ланевский Б. 37
 Майорченко В.Н. 10
 Марченко Ю. 40
 Мекеров Ю. 41
 Москальцов О. (24, 69)
 Мякушко С. 42
 Носков В. 43
 Олейник Н.А. 44, 45
 Осипчук И. 46, 47
 Очкурова О.Ю. 8
 Парахоня А. 96-98
 Пехлецов Р. 85
 Приз Н. 48
 Рост Ю. 101
 Рубан С. 49
 Руденко В. 50
 Рудницкая Е. 51
 Салімонович Л. 52, 95
 Свергун И. (3, 17, 16, 27, 28, 35, 46,
 47), 53, (52, 60, 62, 63), 76, 78, 79
 Серебряков А. (7)
 Соколовский В. 93
 Сухомлин Н. 90
 Тарасова Л. 56, 57
 Терещенко Е. 58
 Тихонова И. 81
 Туркевич М. (33)
 Фельдман В. 60
 Цинклер Е. 76
 Чистилин В. 73, 77
 Шевченко Л. 66
 Шуневич В. 67, 68
 Яковлева В. 87
 Яницький Б. 69-72

Географічний покажчик

Шишабангма 1
Альпи 96
Гімалаї 15, 27, 28, 35, 63, 69, 97
Говерла 43
Джомолунгма 34
Еверест 3. 16, 22-24, 33, 40, 42, 46-48, 64, 67-69, 78, 80-83 85,
87. 93, 95, 96, 100, 101
Ельбрус 58
Кавказ 96,
Канченджанги 97
Каракорум 62
Кордильєри 96
Лхоцзе 21, 30, 51, 98
Манасла 32
Пакистан 50, 62
Памір 96
Чо-Ойю 27, 28, 35, 60, 63

Зміст

Передмова	3
Альпінізм – це не спорт, це спосіб життя	5
Вище гір – тільки люди, які їх підкорюють	14
1. Гірські та літературні вершини С.Бершова	37
1.1 Література про життя і творчий шлях	37
1.2 Бесіди, інтерв'ю з С.І.Бершовим	44
2. Мало подняться на вершину – надо еще с нее спуститься .	46
2.1 Книги С.І.Бершова	46
2.2 Статті, нариси С.І.Бершова	48
Додаток 1. Восьмитисячники, підкорені харків'янами .	49
Додаток 2	52
Іменний покажчик	55
Географічний покажчик	56

Довідкове видання

**«Сніжний барс» або
Прогулянки по вертикалі**

**(Легендарному альпіністу
Сергію Бершову – 70)**

Біобібліографічний посібник

Відповідальний за випуск Л.О.Сашкова

Підписано до друку 10.09.2017 Формат паперу 60 x 84/16

5,0 друк. арк. Папір для множ. апаратів.

Харківська обласна універсальна наукова бібліотека, вул. Кооперативна, 13/2

Телефон: 731-31-32